

Дзіцячы мастацтва

Год выдання 38-ы
№ 6 [2469]
20 студзеня 1970 г.
АўТАРАК
Цана 4 кап.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Бертальд БРЭХТ.

КАНТАТА НА ГАДАВІНУ СМЕРЦІ ЛЕНІНА

1. Калі не стала Леніна, казлі, казлі салдат, што ў генаровай варце стаў калі трыны, шапнуў другою: «А, я не мог паверыць, і пайшоў, туды, дзе ён ляжаў, і як крычаць глухому, на ўсёч свой голас крыкнуў проста ў вушкі: — Ільіч, прачніся! Бачыш — крывасмокі! — Ён нават не скрануўся, васьц цпер я ведаю: ён спраўды памёр».

2. Хай здарыцца такое: у дарогу сабраўшы добры чалавек, ён прычынай ты яго ўтрымаеш! Скажы яму, на што ён трэба дома, і ён паслухае — і застанеца.

3. Чым можна было Леніна ўтрымаць!

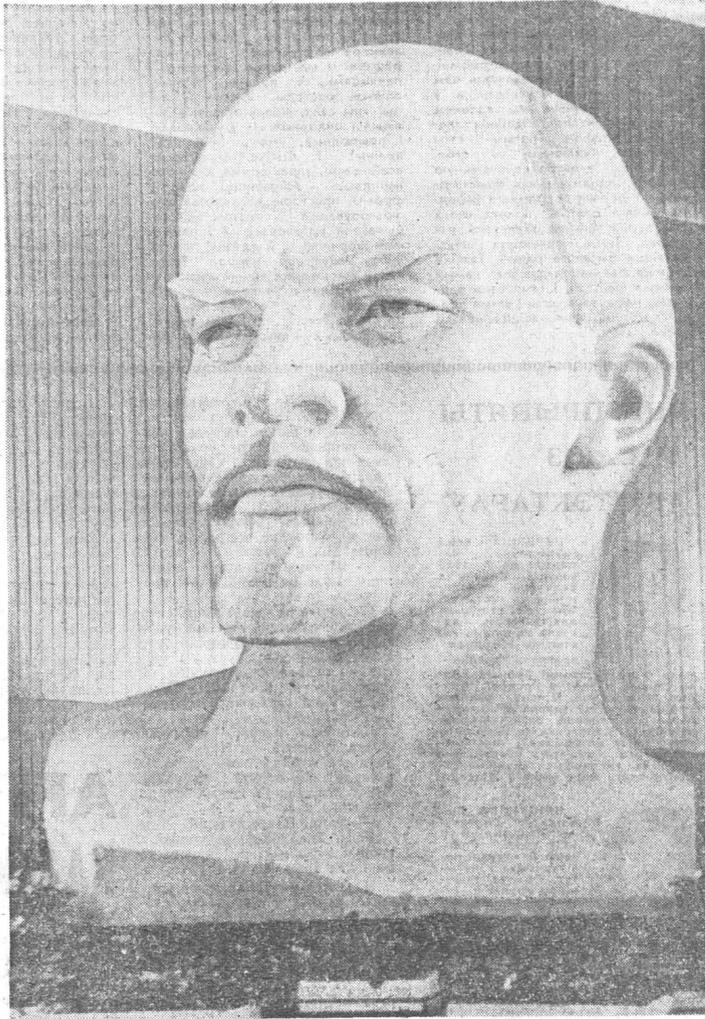
4. Салдат той думаў: «Вось няхай пачуе, што зноў вярнуліся паны, буржуі, то нават і ў гарацкі — ён устане. Магчыма нават з мыліцай, а прыйдзе, а то я пярэсці, каб яго прынеслі. Устане, прыдзе — гэта несправядліва. Ого, каб ён, наш Леніна, не прышоў змагацца з крывасмокамі Прыбудзе».

5. Салдат той ведаў, як свае пяць пальцаў, і з кім, і як змагаўся ўсё жыццё яго Ільіч: «ён ваяваў з буржуем»!

6. Пасля таго, як Зімі быў узяты, скурушы самакрутку, той салдат сабраўся ўжо было ісці дахаты — дзялілі ж дворную зямлю на вёсках — ён страўся з Леніным, і Леніна кажа: — Астанься! Не зьявіся шчы паны, эксплуататары. Пакуль існуе эксплуатацыя, прыгнёт, патрэбна змагацца з імі, і пакуль ты жывы, ты мушыш, ты павінен з імі біцца!

7. Хто слабы, той не рвецца ў забіаі, а хто дужэйшы, той і цэлы дзень не зломак — на кулачыню з няпраўдай. А хто яшчэ дужэйшы, той за праўду ваюе год і два, і ўсё жыццё. І гэтак нішто не пераможа.

Пераклад з нямецкай Язеп СЕМЯЖОН.

Манументальны партрэт У. І. Леніна на Выставы дасягненняў народнай гаспадаркі БССР. Аўтары — народны мастак БССР З. Азгур, скульптары А. Анкейчык, А. Заспіці і В. Палічук.

КОЖНАГА мастака, які дэкараецца да жыцця і дзейнасці Уладзіміра Ільіча Леніна, уражаюць глыбіня і шырыня ведаў правадыра рэвалюцыі, розум палітычнага стратэга, шматграннасць яго характару. Так, мы прывыклі гаварыць высокія словы, калі размова ідзе аб такім геніяльным чалавеку, як Уладзімір Ільіч. Але яшчэ б высокія словы мы ні ўжывалі — усё роўна немагчыма спасцігнуць усю незвычайнасць гэтага чалавека.

Немагчыма спасцігнуць... З той пары, як мне прапанавалі сыграць Валодзію Ульянава (гэта было ў 1960 годзе, калі наш тэатр імя Я. Коласа стаяў «Сям'я» па п'есе Д. Папова) — не пакідае мяне дума аб стварэнні на сцэне буйнага характару правадыра рэвалюцыі. І няхай немагчыма ахапіць увесь характар, «напісаць» завершаны партрэт, — стварыць грунтоўныя — па маім слыху — эскізы да яго стала маёй марай, справай жыцця.

Вобраз Валодзі Ульянава — мой першы крок на гэтым шляху. Памятаю, з рожысёрам А. Скібнёнскім мы многа думалі, якім павінен быць Валодзя Ульянаў. Па п'есе яму семнаццаць гадоў, але трэба ўлічыць, што праз год ён ужо будзе ў сьвятлы. Пройдзе час, і трывалая рэвалюцыя і ажыццяўленне працоўных слоў юнака Валодзі Ульянава, які на рэлікту жаніцца, што перад ім сцяна, адказаў: «Сцяна ды гнілая, пхні і разваліцца». Мы з рожысёрам разумеў, што трэба давесці да гледжання тры рысы характару, якія ўжо былі ўласцівы юнаку Ульянаву, а потым сталі самымі галоўнымі для Леніна-правадыра: любоў да людзей, вера ў чалавека, барацьба за чалавека. Мы кіраваліся словамі: «Вер у чалавека, любі яго, тады здолееш пераўражыць увесь свет».

Сеня, з вышні свайго ўзросту і ацёрскага вопыту, я разумее, як мала было зроблена і колькі яшчэ я мог бы і павінен зрабіць, калі б зноў мне даручылі выступаць у той ролі. Але так не бывае. У лепшым выпадку мы перадаем свой вопыт малым, а яны, прпускаячы здабытае нам праз сябе, праз сваю індывідуальнасць, узнікаюць на прыступку вышэй. Леніна з іх — на неважны прыступак...

Праз васьм гадоў пасля той прамы я мне прапанавалі сыграць У. І. Леніна ў п'есе Д. Зорына «Вечная крыніца». І Валодзя Ульянаў вельмі мне памог, здабыты ў час работы над вобразам маладога Леніна матэрыял жыў ва мне. Больш таго — ён дапамагаў мне ўсё

ЭСКІЗЫ ДА ПАРТРЭТА

Ф. ШМАКАЎ, народны артыст БССР.

Гэтыя гады. Сцэнічнае ўвасабленне вобраза правадыра ў п'есе «Вечная крыніца» на сцэне нашага тэатра было даручана яшчэ аднаму акцёру — А. Трусу. Я з цікавасцю сачыў за работай таварыша. Мы ў нейкім разыходзіліся, у нейкім дапаўнялі адзін аднаго. Кожны з нас спрабаваў выявіць і дасягнуць да гледжання тры асаблівасці характару, якія асабліва хваліліся. Я прыдзірліва, скрупулёзна даследаваў усё, што рабіла ад імя Леніна. Ішоў па яго жыццё крок за крокам. Спрабаваў уявіць сабе, аб чым думаў Валодзя Ульянаў, калі быў пакараны смерцю брат. Што ён перажываў на магіле маці. Што адчуваў, калі халодным кастрычніцкім вечарам ішоў у Смольны. Як размаўляў з хадкамі...

Я чытаў ленінскія артыкулы, і за кожным радком, за кожным словам перада мной паўставаў чалавек то добры, то гнёўны, то іранічны... За ленінскімі тэмамі — тэніяная, вясёлая, простая і складаная, вясёлая, простая і складаная, вясёлая думка. А для выканання ролі Леніна вельмі важна «ухапіць» лад яго думак. У любым ленінскім артыкуле вясёлая моўныя перыяды, а думка басконца выразная, ясная, трапятая. Таксама павінен мысліць і акцёр на сцэне. Гэта, канечне, не выключаче тэмпераменту, страснасці, нават асарэтарна, што таксама было характэрна для Леніна палеміста і чалавека.

Многа разоў глядзеў і лакументальныя кадры, на якіх адлюстраваны жыццё Ільіча. Нічога не хацелася завучыць. Я аспрабаваў механічна перайманні. Мне хацелася яшчэ і яшчэ раз паглядзець у гэты цудоўны і прасты твар. Вось Леніна, прысеўшы на прыступку ў час пасяджэння кангрэсу Камінтэрна, запісаў нешта ў бланкот. Вось ён выступае з прамовай — увесь іміклівы, бышчам у палецё...

Яго рух заўсёды дынамічны, актыўны. Поза, жэст, паходка, мова — усё гэта, канечне, вельмі важна пры стварэнні вобраза правадыра. І ўсё ж такі — над вобразам маладога Леніна матэрыял жыў ва мне. Больш таго — ён дапамагаў мне ўсё

скай думкі і вынік — перамога, трыумф гэтай думкі. Адным з найбольш значных эпізодаў п'есы здавалася мне сцэна, калі Леніна выступае перад дэлегатамі У з'езда Саветаў. Ён гаворыць прамова пасля выступлення Спрыдонавай. Спрыдонава выступае страсна, тэмпераментна, лова скарыстоўваючы настрой многіх дэлегатаў: зневажальныя ўмовы Брэскага міру не маглі не выклікаць спачування тых, хто быў супраць яго. Вось чаму прамова Спрыдонавай знайшла падтрымку ў часткі дэлегатаў. Адгрыгвала ролю і абаяльнасць асобы прамоўцы. Нават Леніна ставіўся да Спрыдонавай з павагай, як да асобы буйнай і на-спраўду паслядовай. Я шведчаць дакументаў і ўспаміны ўдзельнікаў У з'езда Саветаў абстаноўка перад выступленнем Уладзіміра Ільіча складалася неспрыяльная. Мы спрабавалі ўявіць сабе, якую ж гіганцкую сілу перакананасці ў правільнасці сваёй справы павінен мець чалавек, каб у такі момант узяцці на трыбуну. Мы спрабавалі вызначыць таловыя ў характары правадыра, тое, што дапамагло яму адолець палітычных праціўнікаў. Рамучую ролю тут, канечне, адыграла на дэна цэласны характар Леніна, яго ўзненне бачыць галоўнае на любым этапе барацьбы. Гэта ленінская якасць асабліва правільна ў паваротны моманты рэвалюцыі.

Потым, у студзені 1924 года, ЦК нашай партыі ў звароце да народа напісаў: «Ніколі Леніна не быў такі вялікі, як у мінулыя памалгі мы знайсці рашэнне адной з найбольш драматычных сцэн спектакля. Рытуху чыста да гэтага эпізоду — выступлення Леніна на з'ездзе, я слухаў нешматлікія запісы галасу Уладзіміра Ільіча, чытаў успаміны сучаснікаў пра Леніна прамоўца. Асабліва мне памагалі тэрыярыя радкі: «Але васьм паспеліш ужошо на кафедру Уладзімір Ільіч, картава вымавіў «таварышы». Мне здалася, што ён дрэнна гаворыць, але ўжо праз мінуў я, як і ўсе, быў «паглынуты» яго прамовай. Першы раз чуў я, што пра складаныя пытанні палітыкі можна гаварыць так проста. Гэты не спрабаваў складаць прыгожыя фразы, а падаваў кожнае слова на далоні, на дэна лёгка раскрываючы яго дакладны сэнс... Яго рука, працягнутая наперад і крыху ўзнятая ўгору, даловя, як іа нібы ўважывала кожнае слова... Злінась, завершанасць, прама і сіла яго прамоў, увес ён на кафедры — нібы твор класічнага мастацтва».

Мне ж хочацца ўнесці сваю лепшую эскізу да партрэта і налі хочь чым-небудзь, хоць саму вышэйшую ўзабату сцэнічнаму Леніну — буду лічыць, што мой акцёрскі лёс удаўся.

У апошнія гады свайго жыцця Леніна некалькі раз паказваў іх дзіцяці: «Вось гэтыя ўжо былі жыць лепш за нас... А ўсё ж такі, я ім не зайздручу. Нашаму пакаленню ўдалося зрабіць работу, выключную па сваёй гістарычнай значнасці». Гэтыя словы — ключавыя для вызначэння многіх сцэн — могуць служыць своеасаблівым эпіграфам да той работы, якую распачаў чыпер наш тэатр. Да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна мы рыхтуем спектакль па п'есе М. Пагодзіна «Трыякі патэтычна» ў п'есе вялікага сцэнічнага мастацтва. Многія вядомыя актёры акцёрскі выканалі ролю Уладзіміра Ільіча ў гэтай завяршонай частцы пагодзінскай трылогіі. Маю надзею: штосьці засталася і на маю долю. Шукаю. І няма спалою...

РЭСПУБЛІКАНСКАЯ НАРАДА ІДЭАЛАГІЧНЫХ РАБОТНІКАЎ

15—16 студзеня ў Мінску праходзіла рэспубліканская нарада ідэалагічных работнікаў. У ёй прынялі ўдзел работнікі апарата ЦК КПБ, сакратары і загадчыкі аддзелаў прапаганды і агітацыі абкома, гаркому, райкому партыі, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў ідэалагічнага профілю, вялікая група саветчыкаў, прафсаюзных, камсамоўскіх работнікаў, работнікі друку, радыё і тэлебачання, таварыства «Веды», загадчыкі кафедры грамадскіх навук і сакратары парткомаў вышэйшых навучальных устаноў, дырэктары гуманітарных інстытутаў, дзеячы літаратуры і мастацтва, група палітфарматараў.

Нараду кароткай ўступнай прамовай адкрыў сакратар ЦК КПБ Беларусі Ф. А. Сурганю.

З дакладам «Тэзісы ЦК КПСС «Да 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна» і задачы перыядычнай прапаганды» выступіў сакратар ЦК КПБ Беларусі С. А. Пілатовіч.

У спрэчках па дакладу выступілі: А. І. Ульяноў — сакратар Гродзенскага абкома КПБ, Т. Ц. Дзмітрыева — сакратар Мінскага гаркома КПБ, Л. М. Барабанава — сакратар Магілёўскага абкома КПБ, Р. С. Жданко — сакратар Гомельскага абкома КПБ, У. А. Грыку — член Ваеннага савета, начальнік Пінскага аддзела ЧВВА, С. Д. Каваленка — сакратар Віцебскага абкома КПБ, Б. У. Паўнён — старшыня Дзержаўскага камітэта Савета Міністраў БССР па кінематграфіі, Е. Е. Вакрасенскі — палітфарматар Аршанска-

га механічнага завода, І. М. Макараў — старшыня Беларускага прафа, Л. А. Лесавая — загадчыца Дома палітычнай асветы Брэскага абкома КПБ, М. Танк — першы сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, Г. П. Анціпаў — сакратар ЦК ЛКСМБ, М. І. Дзялец — рэдактар газеты «Вязьма», М. М. Мяшчэнін — міністр вышэйшай і сярэдняй спецыяльнай адукацыі, Л. В. Парфіяцова — сакратар Мінскага райкома КПБ, М. А. Міновіч — міністр культуры БССР, Ч. Туртоўскі — рэдактар іспытальнага раёна газеты «Чырвоны сцяг», В. П. Палескі — старшыня Дзержаўскага камітэта Савета Міністраў БССР па радыёвяшчання і тэлебачанні, В. А. Фалькоўская — агітатар калгаса «Перамога» Гомельскага раёна, А. А. Асеевіч — лектар Слонімскага райкома КПБ, В. Н. Пазняк — намеснік старшыні праўлення таварыства «Веды» БССР.

На нарадзе выступілі намеснік загадчыка аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПСС Е. М. Чахарын і намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР П. Л. Кожаню.

З заключнымі словамі выступіў С. А. Пілатовіч. У рабоце нарады прынялі ўдзел т. У. Е. Лабанок, С. О. Прытыцкі, І. Я. Палкоў, М. Н. Полазаў, намеснік загадчыка аддзела навукі і навучальных устаноў ЦК КПСС Е. М. Чахарын, намеснік Старшыні Праўлення Беларускага Савета Міністраў БССР І. Ф. Клімаў, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР Р. Я. Кісалеў, П. А. Кожаню.

Для ўдзельнікаў нарады лекцыю аб міжнародным становішчы працягаў пентар ЦК КПСС Ю. М. Бузулукаў.

ПЕСНЯ ПАЧЫНАЕ ДАРОГУ

Рэспубліканскі Дом народнай творчасці разам з музычнай рэдакцыяй Беларускага радыё падваілі вынікі конкурсу самадзейных кампазітараў на лепшую песню ў гонар 100-годдзя з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна.

Аб вялікай цікавасці самадзейных кампазітараў да гэтага юбілейнага конкурсу сведчыць той факт, што на адрас журы за кароткі тэрмін паступіла каля сямідзесяці песенных твораў.

Пасля падвадзнення вынікаў першую прэмію ў памеры 150 рублёў атрымала песня М. Конышына «Ой, ты Волга» на словы У. Карызы.

Другой прэміі (100 руб.) удастоена песня І. Сушко «У вясновым разліве» на тэкст В. Носава.

Дзве трэці прэміі прысуджаны самадзейным кампазітарам Ю. Талесніку і У. Жукоўскаму за песні «Жывы думкі Ільіча» і «Наш Леніна» на словы паэтаў А. Русака і А. Вольскага.

Песні Б. Вытошнава — «Беларусь — красна зямля» (словы Э. Валасевіча), М. Наско — «Ленінскі наказ» (словы М. Чарняўскага) і В. Зянкевіча «Будан Ільіча» (словы А. Чуркіна) адзначаны заахвочвальнымі прэміямі.

Адзначаныя творы да ленінскага юбілею будуць выданы асобным зборнікам.

Вось як павіна была выглядаць прамова Уладзіміра Ільіча графічна. Вось якім павінен быў быць яго знешні нагляд. Амаля адначасова з нашым спектаклем на экраны выйшаў фільм «Шостае ліпеня», у якім, на мой погляд, вельмі ярка выступіў у ролі Леніна артыст Малаго тэатра Юрыя Каюраў. Але мне здалася, што ў нейкіх моманты на экране Леніна выглядаў адзіночкі. І тут хочацца паспрачацца з стваральнікамі фільма. Леніну было цяжка, ён заставаўся ў меншасці, у тым жа моманце перажываў трагедыю, але адзіночкі сабе ён ніколі не адчуваў і не мог быць.

Мне прыносіць вялікае задалавленне іграць сізну ў спектаклі «Шостае ліпеня», калі да Леніна прыходзіць адзін з удзельнікаў эсэраўскага мяляжу, член ЦК партыі левых эсэраў Калыгаеў, каб заявіць, што эсэраўцы памылкова свая перакананасць. Мне здаецца, гэта адна з вузлавых сцэн спектакля. Па сутнасці, тут яшчэ пацвярджаецца вялікая праўда ленінскіх ідэй і сіла іх уздзеяння на людзей.

Леніна — гэта эпоха ў сусветнай гісторыі, эпоха ў сусветным мастацтве. І пакуль ніколі ў нашым пісьменніцкім жыцці не будзе напісана п'есе, дзе асоба Леніна прадсталя б перад намі ў бясконцай разнастайнасці. Але верыцца, што такая п'есе пішацца і што парастаюць актёры, якія, выкарыстоўваючы вопыт самых здольных папярэднікаў, створыць вобраз, варты Перадыра, Мысліцеля, Чалавека.

Мне ж хочацца ўнесці сваю лепшую эскізу да партрэта і налі хочь чым-небудзь, хоць саму вышэйшую ўзабату сцэнічнаму Леніну — буду лічыць, што мой акцёрскі лёс удаўся.

У апошнія гады свайго жыцця Леніна некалькі раз паказваў іх дзіцяці: «Вось гэтыя ўжо былі жыць лепш за нас... А ўсё ж такі, я ім не зайздручу. Нашаму пакаленню ўдалося зрабіць работу, выключную па сваёй гістарычнай значнасці». Гэтыя словы — ключавыя для вызначэння многіх сцэн — могуць служыць своеасаблівым эпіграфам да той работы, якую распачаў чыпер наш тэатр. Да 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна мы рыхтуем спектакль па п'есе М. Пагодзіна «Трыякі патэтычна» ў п'есе вялікага сцэнічнага мастацтва. Многія вядомыя актёры акцёрскі выканалі ролю Уладзіміра Ільіча ў гэтай завяршонай частцы пагодзінскай трылогіі. Маю надзею: штосьці засталася і на маю долю. Шукаю. І няма спалою...

ПЛЕНУМ ПРАУЛЕННЯ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРАЛЬНАГА АБ'ЯДНАННЯ

Учора ў Мінску адбыўся пленум праўлення Беларускага тэатральнага аб'яднання 100-годдзя з дня нараджэння У. І. Леніна.

Уступнымі словамі пленум адкрыў намеснік старшыні праўлення аб'яднання, заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Сцяпанаў.

З дакладам «Аб уласабеліні ленінскай прычынай партыінасці і народнасці ў мастацтве Саюза» выступіў старшыня праўлення аб'яднання, народна-артыстычны ССР Л. Александроўская.

У спрэчках па дакладу выступілі аглядальнік газеты «Правда» па пытаннях тэатра, кандыдат мастацтвазнаўства А. Астапчук, дырэктар Беларускага аэраўнаўскага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы І. Міхалюта, галоўны рэжысёр Беларускага аэраўнаўскага драматычнага тэатра імя Я. Ко-

ласа С. Казіміроўскі, галоўны рэжысёр Рэспубліканскага тэатра Юрыя Каюраў, дырэктар Дзержаўскага рускага тэатра БССР імя М. Горькага К. Гусев, народны артыст БССР Ф. Шмакаў, намеснік міністра культуры БССР Ю. Міхалюта і іншыя.

У рабоце пленума прыняў удзел намеснік загадчыка аддзела культуры ЦК КПБ Я. Парватараў.

Падрабязна спавядаючы з пленуму праўлення БТА будзе надрукавана ў адным з бліжэйшых нумараў «Літаратуры і мастацтва».

На адымуну ў апы пленуму Беларускага тэатральнага аб'яднання Спіраў налева — народная артыстка ССР Л. Рэжысёра, народны артыст БССР М. Яромэна, заслужаная артыстка БССР Г. Арлова.

Фота Ул. КРУКА.

МАСТАЦТВА — НАРОДУ

Пад гэтым ленінскім дэвізам сёлетня ў нашай краіне будзе праведзена свята мастацтваў народаў ССР, прысвечанае 100-годдзю з дня нараджэння У. І. Леніна. Гэта буйное мастацкае мерапрыствэ з'явіцца шырокім паказам перад працоўнымі ўсёй краіны дасягненняў шматлікага мастацтва Саюза.

Зацверджан план правядзення свята ў Беларускай ССР. Яно адбудзецца ў перыяд з 6 па 15 сакавіка.

У сталіцы рэспублікі, у абласных цэнтрах, у рэдаз гарадох, на клубных сценах пачаюцца ў вялікіх маштабах праграмавыя выступы Дзержаўскіх сімфанічных аркестраў БССР, Дзержаўскага акадэмічнага харавыя капэлы БССР.

У гэтыя ж дні гаспаіць Беларускае гледзючы будучы майстры мастацтваў Масквы, Ленінграда, многіх саюзных рэспублік. Прывіч у іх удзеі абабудуцца канцэрты інтэрнацыянальнай дружбы, паказы спецыяльных праграм.

Мінчане і жыхары Гомеля знамяцца з майстэрствам праслаўленай калектыву — Дзержаўскага сімфанічнага аркестра ССР; Сібірскае народнае хор павінае, акрамя сталіцы рэспублікі, Баўруйска, Асіпавіча, Слуцку, а ансамбль песні і танца Латвійскай ССР «Дэля» — у Полацку, Лепелі. У гасці да жыхароў Брэста, Кобрына, Пінска, Століна, Баранавічы прыедзе Харэўскі ансамбль песні і танца, Дзержаўскі духавы аркестр Літвы «Трэмці» павінае ў Дзержаўскае, Стоўбцах, Навагрудку, рабочым пасёлку Барозаўка, Лідае.

БЕЛТА.

НА ЭКРАНЫ ВДНГ

Надаўна калектыву творчых аб'яднанняў «Летніс» студыі «Беларусьфільм» прыступіў да стварэння юбілейнай кінастудыі, прысвечанай слаўнаму шляху нашай рэспублікі.

Фільм адымае рэжысёр-аператар І. Пшман на сцэнары А. Астроўскай. Здымачная група кінаадакменталістаў павінае ў палескіх нафтаздабытчыку і лукомльскіх энергетыках, у салігорскіх шахцёраў і наваполацкіх хімікаў, а таксама ў гарадах і пасёлках, якія надаўна з'явіліся на Геаграфічнай карце Беларусі. Гэты дасцяпінны стварэнні юбілейнай кінастудыі, прысвечанай слаўнаму шляху нашай рэспублікі.

Фільм прызначаны для дэманстравання на Усеаюнаўскіх выставах дасягненняў народнай гаспадаркі.

БЕЛТА.

ДА ЧЭХАУСКАГА ЮБІЛЕЮ

Культурна-асветныя ўстановы рэспублікі рыхтуюцца адзначыць 100-годдзе з дня нараджэння вялікага рускага пісьменніка А. П. Чэхава. У бібліятэках, клубах, палацах культуры наладзіваюцца кніжныя выставы, абсталяваюцца фотавыставы аб жыцці і плённай літаратурнай дзейнасці пісьменніка, аб яго сувязях з тэатрам.

Юбілейныя кніжныя выставы, прысвечаныя класіку рускай літаратуры абсталяваны ў многіх бібліятэках, клубах, чырвоных нутках, палацах культуры і ў навучальных установах.

Прыямы Маскоўскі свая Чытаным зрабілі супрацьдзейні аддзела рэдкай кнігі фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР імя Я. Коласа. Яны вывілі ў сваіх фондах вельмі рэдкі фоталабам дэраўнаўскага мастацтва А. П. Чэхава і мастацкіх тэатраў.

Уступнымі словамі Ул. Неміровіча-Данчаніна. Тут можна ўбачыць вельмі рэдкія фоты, якія напрыклад «Чэхаў на муніцы ў «Самарскай губерні ў 1904 г.» і іншыя прыячыны фатаграфіі пісьменніка.

На фатаграфіях «Чытаным «Чайнік» і «Абмен уражаннімі пасля чытання «Чайнік» побач з А. П. Чэхамі можна ўбачыць вядомы артыстаў Беларускага тэатра — Станіслава Мейерхольда, Луцкага, Арцёма, Раўскага, Кілепера, Цімафіява. Вішнёўскага, Грыгор'ева, Раўскага, Ліліну і іншыя акцёраў.

Прыямы Маскоўскі свая Чытаным зрабілі супрацьдзейні аддзела рэдкай кнігі фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР імя Я. Коласа. Яны вывілі ў сваіх фондах вельмі рэдкі фоталабам дэраўнаўскага мастацтва А. П. Чэхава і мастацкіх тэатраў.

Уступнымі словамі Ул. Неміровіча-Данчаніна. Тут можна ўбачыць вельмі рэдкія фоты, якія напрыклад «Чэхаў на муніцы ў «Самарскай губерні ў 1904 г.» і іншыя прыячыны фатаграфіі пісьменніка.

На фатаграфіях «Чытаным «Чайнік» і «Абмен уражаннімі пасля чытання «Чайнік» побач з А. П. Чэхамі можна ўбачыць вядомы артыстаў Беларускага тэатра — Станіслава Мейерхольда, Луцкага, Арцёма, Раўскага, Кілепера, Цімафіява. Вішнёўскага, Грыгор'ева, Раўскага, Ліліну і іншыя акцёраў.

Прыямы Маскоўскі свая Чытаным зрабілі супрацьдзейні аддзела рэдкай кнігі фундаментальнай бібліятэкі Акадэміі навук БССР імя Я. Коласа. Яны вывілі ў сваіх фондах вельмі рэдкі фоталабам дэраўнаўскага мастацтва А. П. Чэхава і мастацкіх тэатраў.

Уступнымі словамі Ул. Неміровіча-Данчаніна. Тут можна ўбачыць вельмі рэдкія фоты, якія напрыклад «Чэхаў на муніцы ў «Самарскай губерні ў 1904 г.» і іншыя прыячыны фатаграфіі пісьменніка.

На фатаграфіях «Чытаным «Чайнік» і «Абмен уражаннімі пасля чытання «Чайнік» побач з А. П. Чэхамі можна ўбачыць вядомы артыстаў Беларускага тэатра — Станіслава М

ДАРАГІ браце! У трывозе ад твай не-мачы думаю пра цябе ўдзень і ўночы, хачу гаманіць з табой хоць у лістах кожны дзень, кожную гадзіну. Між намі акіяны прасторы і часу, і доля амаль на цэлае жыццё даравала нам толькі васьмь гэтую адзіную ўцеку і асадоў: нашу перапіску... Расстраіў ты сілу сваю рабочым на фабрыцы, на чужой працы ў чужым краі.

Сёння раскажу табе пра неспадзяваную і, магчыма, не вельмі вялікую падзею, але такую, якая ўразіла і ўсхвалявала мяне, бо такую наведлі-быль можа прыдумаць толькі само жыццё...

Вось бяру я кнігу, перачытваю даўно напісанас:

Не баріся, дівча, не баріся,
Відчыні око хвіртку стару.
Червоныя гілкі барбарысу
На процання мені подаруй.

Гэта пачатак майго верша «Дівчыні з Білорусі», напісанага восенню 1935 года і прысвечанага плямённіцы вялікага паэта Янкі Купалы Вацлава Аблачымскай, а для чаго я нагадаў у лісце гэты ўрывак, скажу далей...

Буду я в стеной тишиной... голас па тэлефоне: «Вы паэт...» — называюць мае прозвішча. «Так» — «Вы даруйце, што турбую вас. Але... калісьці вы напісалі вершы пра беларускую дзяўчыну. А я... сын Вацлава Аблачымскай. Вы ведалі маю маці. Я ж не ведаю, не памятаю яе, бо мне было тры гады, калі яна памерла. Я хачу сустрэцца з вамі... Хачу сустрэцца з вамі... Каб вы расказалі мне... пра маю маму...»

От такая просьба...
І пакуль той хлопец, якога я ніколі ў жыцці не бачыў, ішоў да мяне с гасцінцы, я зноў перачытаў свой даўні верш:

За лісамі тваімі скучаю
Буду я в стеной тишиной.
У степях світаюць дівчата,
Але ты — найсвітліша мені...
І немае меж в безгомонні
Поміж лісам і стеной іде,
Де кончається Україна,
Білорусь починається — де?
В нас єдина вітчизна і слава,
Несловна земля голоса...
Вацлаво мая, Вацлаво,
Білорусо мая ясна!

Чакаючы сына Вацлава, згадаваў... Поруч з Тычынам, Рыльскім і Сасюрам — Янка Купала быў для мяне адным з найвялікшых настаўнікаў, і любіў яго шчыра і аддана, і ўсё жыццё ганаруся знаёмствам і дружбаю з ім. Мне выпала шчасце і гонар быць шмат разоў госцем яго хаты ў Мінску, ён двойчы адведаў мяне ў Харкаве. Глыбока павяжачы заснавальніка новай беларускай літаратуры, аднаго з найвыдатнейшых паэтаў славянства, я пераклаў на родную мову шмат яго вершаў, быў рэдактарам першых яго выданняў на Украіне.

Добра ведаў я родных і блізкіх слаўнага сына Беларусі. У Івана Дамінікавіча Луцвіча — гэта сапраўднае прозвішча Купалы — было тры сястры: Ганна, Марыя і Леакадзія. Ганна пра-жыла век самотна, не мела дзяцей, як і жонка Купалы. Марыя Дамінікаўна выйшла замуж за Аблачымскага, гэта яе дачка Вацлава... Сын Марыі Фадурар Іванавіч — дзядзька хлопча, што і перад мне называў, — гэта ён і адшукаў для мяне плямённіцу маёй маці... Сястра Купалы Леакадзія Дамінікаўна Раманоўская, калі пасля вайны на вечах, прысвечаных паміж Купалы сядзела ў прэзідыумах сходаў, джэк усе прысутныя ў зале бывалі ўражаны: так падобна яна на свайго вялікага брата... Сын Леакадзіі Янка Раманоўскі — вядомы скульптар і мастак, дачка яе Ядвіга Юльянаўна — супрацоўніца музея Янкі Купалы ў Мінску... Аблачымскія і Раманоўскія — то дзве галінкі паэтавага роду.

Чакаючы гасця, я думаў: «Які ж сын Вацлава Аблачымскай?»

Мой госць — Уладзімір Мікалаевіч Петрачэнка — старшы лейтэнант, пагранічнік, служыць на Далёкай Поўначы. Цяпер у водпуску і адпачываў у Геленджыку. Перад тым гасцяваў у Мінску. Прыехаў у Кіеў. Гэта яго даўня мара — пабыць у Кіеве...

Іму крыху ніякавата, ён стрыманы, бянтэжыцца. Твар засяроджаны. Ён хоць прыхваць ад мяне вострую цікавасць і глыбокае хваляванне... Аднак я ўсё заўважаю.

— Што вам расказаць, Валодзька... Я пазнаёміўся з вашою мамаю, калі яна вучылася ў тэхнікуме, хімічным цэ...

— Яна перад вайною заканчвала, як мяне гаварылі, хіміка-тэхналагічны тэхнікум, — хученька дадае мой госць.

Пазней дзядзька Янка, надсылаючы мне адрас плямённіцы, пісаў: «Баця зараз на практыцы пад Масквою, на хлебзаводзе. Горад Ноўга. У гэтым годзе, калі адбылося наша знаёмства, мы прыехалі з паэтам Гарам Муратавым, з Харкава ў Мінск на юбілей Якуба Коласа. Пасля ўрачыстага веча старэйшыя таварышы да позняй начы засядзелі ў нашым нумары ў гасцінцы «Еўропа». Жонка Купалы — Уладзіслава Францаўна сказала мне: «Досыць табе з ім сядзець, хадзем ввечарэць да нашай хаты. Я пазнаёмлю цябе з плямённіцай нашай, там будзе цікавей...»

Яноў ж засталася ў памяці маёй Вацлава? Дзяўчына была сярэдняга росту, з ружовым і чыстым тварам, не тоненькай і кволай, а такая моцная, падобная і на украінскіх дзядзят, русавенькая, сардэчная, ветлая і сіцілая. Сціплага аж да ўражлівай сарамліваці, як тое бывае ў юнаці чыстай душы.

Сын Вацлава пільна слухаў, глядзячы на столь. Мы ўзялі па цыгарцы, прыкуралі...

Вацлаву вельмі бінтаваў усё найпрасцейшыя жары і вяселля прымаўні-прыгвардзі добрай цёткіны Уладзіслава. А яно, як рашучы і паўнаўладны хатні камандзір, проста жартавала з дзёўчонай сарамліваці. Падкіне жарт, прымаўні народную, яны сабе і звычайна, бяскрыўдныя, а дзяўчына ўся загарыцца-зачыранаецца.

Мы гасім цыгаркі, і мне кідаецца ў вочы прыгожая рука лейтэнанта Уладзіміра Петрачэнка. Калісьці мне падабаўся жэст яго дзеда Купалы, калі ён падносіў да вуснаў цыгарку...

На наступны дзень Янка Купала сказаў, што мае земляні ўжо рыхтуюць машыну ў дарогу. Я заклапочана пачаў збірацца... Гаспадар хаты прапанаваў выпіць «па кілішку на дарогу». Потым лагодна сказаў Вацлаву: «Ты ж праводзь гасця і падаруй на развітанне галінку барбарысу...»

Я выходзіў з дома на Кастрычніка, 36-а, калі на ўсходзе зазнілі першыя барвы світанні. Яно было цёплае, поўнае раснай свежасці і духмянасці. Па дарожцы да вяснічак з абодвух бакоў красаваліся высокія кусты барбарысу...

Прызнаюся, — мяне суманенне мучыць: Тэатр новы, што й казаць. А раптам для яго рэпертуар складаць Цярэха гэткаму ж даручаць!

Уладзімір КОРБАН

ЦЯРЭХ

Байкі

Тэатр гарадскі да задачы быў гатоў.
Усё ў будынку прыгажосцю захапала,
І сцена, і фая, і зала.
І толькі ў адным з далёкіх дзесь куткоў,
Яшчэ малярская брыгада працавала.
Спыхаюцца майстры, канчэ пера, не смех,
Затрымка ўсім ім прагрэсіўку знішча.
Стараўна пандзілямі вывадзіць і Цярэха
Стараецца таксама, але... свішча.
Ды свішча ўсё адно ж і тое, як на грэх.
«Дзе ж ты чарнавока,
Блізкая далёкая».
Матчыны гэты ён на ранку як забвёў,
Джэк цэлы дзень яго ганяе і ганяе
І перастаць
Намеру, як відаць,
Не мае,
Выстаўце, як да веча гатоў.
Урашце, гэткае мастацтва,
Ледзь-ледзь не даяло брыгаду да вар'яцтва.
І вост адін старэйшы з маляроў
Аж плінуў на падлогу: «Фу! Маркота...
Кірмаш у галаве зрэбіў,
Каб ты прастыў!
Свішчы сабе, калі ахвота,
Але прашу, — перамяні матыў!»

Прызнаюся, — мяне суманенне мучыць: Тэатр новы, што й казаць. А раптам для яго рэпертуар складаць Цярэха гэткаму ж даручаць!

В. Васіль У. «Рыбачні край». Акварэль. З Мінскай выстагі справадачы мастакоў, якія вярнуліся з творчых падарожжаў.

СТО ВІЗИТНЫХ КАРТАК

Бытуе ў народзе паданне пра чараўніка-музыку, песні якога абуджалі прыроду, заклікалі сляны на барэбчыбу за шчасце і волю, за лепшую долю, і яго напевы то гукалі, як іабат, то звянілі срабінкі звяноччым жаўрука. Не адзін, а тысячы чараўнікаў-музыкаў з'явіліся ў Беларусі ў выніку вайны. Песня і музыка сталі неад'емнай часткай духоўнага жыцця беларускага народа.

Пра росквіт самадзейнай творчасці ў рэспубліцы, пра рабочых, калгасніц, служачых, другой прафесіі якіх стала мастацтва, расказвае альбом-выстаўка «Народныя таленты», выдадзеная творчай студыяй «Фота і жыццё» Саюза журналістаў БССР.

У выданні змешчана сто мастацкіх фотадымаў, якія адлюстроўваюць дзейнасць самадзейных кампазітараў, спявакоў, танцораў, жывапісцаў, скульптараў, разьбіроў па дрэве, мастроў мастацкай вышыванні, шкловыдмалшычонаў — наогул, усіх тых, для кого мастацтва стала другім прываннем.

Тры дзесяцігоддзі гучаць песні ў выніку вайны. Яго стваральнік Г. Цітовіч — цяпер народны артыст СССР — часты і жаданы госць у гэтай вёсцы. Самадзейныя спявачы выступаюць не толькі перад рабочымі, калгаснікамі, служачымі Брэсцкай вёскі. Неаднаразо паказвалі яны сваё майстэрства ў Мінску, Маскве. У альбоме змешчаны фотадымаў, на якім адлюстравана такое выступленне народнага хору вёскі Вялікае Падлесце.

А на другой фатаграфіі — вялікая група жанчын у беларускіх нацыянальных нацыянах спявае на набярэжнай Саіскага аўтамабільнага завода, калгаса «Рухавік рэвалюцый» Брагінскага раёна, вёскі Казлоўчы Случэскага раёна, Брэсцкага клуба чыгуначнікаў, правакальня ансамблі сельскіх спеція Праворных з Лэўненскага раёна і работнікаў 4-й клінічнай бальніцы Мінска, а таксама пра многія іншыя песенныя калектывы рэспублікі.

Старонкі альбома-выстаўкі знаёмыя з народным ансамблем танца рэспубліканскага Дома культуры прафзаадукацыі, з Брэсцкім народным ансамблем танца «Радасьць», танцавальнай групай Вялікага Дома культуры, ансамблем песні і танца калгаса імя XXII з'езда КПСС Гомельскага раёна і іншымі.

Многа здымаў альбома-выстаўкі прысвечана самадзейным музычным калектывам. Есць тут візітныя карткі цымбальнага аркестра калгаса «Рассвет» Пастэўскага раёна, гароду Смаргоні Асіповіч, іх музыкантаўца лічачы лепшымі калектывамі такога роду.

Альбом разлічаны на шырокае кола чытачоў, аматараў самадзейнага мастацтва, клубных работнікаў, спеція правакальня ансамблі сельскіх спеція Праворных з Лэўненскага раёна і работнікаў 4-й клінічнай бальніцы Мінска, а таксама пра многія іншыя песенныя калектывы рэспублікі.

Вокладкі новых кніг, якія выйшлі ў выдавецтва «Беларусь»: «Ліці, верабейка» Н. Маеўскай (мастак А. Дзмітрый), «Навальніца снее ў шчыні» А. Шаўкоў (мастак К. Ціхановіч), «Атава» В. Луцкі (мастак Я. Жылі), «Добры ветры» А. Дзержынскага (мастак А. Лось).

су. Тады, на світанні, яны былі асабліва гошчы, чырвоныя ягадкі густа пазіралі з цёмна-зялёнай смугі лісця, на лістах трышчэлі сэрэбраныя кропелькі, бо ўночы прайшоў дождж.

Вацлава сарвала некалькі галінчак, прытуліла іх да твару і з цяжкім ўсмішка падала мне...

Так я развітаўся з хатай паэта Янкі Купалы. Тую хату пасля спаліла вайна.

Сын беларускі ў аддзельнай механічна перагарніў старонкі зборніка паэтаў свету «Табэ, Беларусь», дзе быў змешчаны і мой верш пра развітанне з плямённіцаю паэта.

— Уласна, той чараўны ранак застаўся ў маёй памяці на ўсё жыццё. Ён і стаў стрыжнем верша, прысвечанага вашай маме.

Верш «Дзяўчыне з Беларусі» мае апублікаваны неўзабаве ў харкаўскай газеце, я паслаў яго Янку Купалу. Купаліха старалася, каб я не забываў іх і Вацо, каб наша знаёмства працягвалася.

У тое лета 1935 года я пераклаў і выдаў у Кіеве новую паэму Купалы «Над ракой Арэсай», рэдактарам выдання быў Паўло Тычына, крый паэзія па просьбе і парадзе Купалы мне выпіў гонар рыхтаваць аднагомінік яго творы на Украіне... І аб'яднаў вакол гэтай справы маладых нашых паэтаў, сярэд іх былі: Яўген Фамін, Арон Напштын, Ігар Муратаў, Алесь Кундан... Адаптомінік выйшаў восенню 1937 года.

Украінскі паэт Тарэнь Масэнка напісаў ніжнюю ўспамінаў пад назвай «Раман паміж» — пра выдатных майстроў мастацкага слова, пра дружбу народаў і культур.

Прапануем увазе чытачоў «Літаратуры і мастацтва» раздзел з гэтай кнігі — пра сустрачкі украінскага паэта з нашым незабытым Янкам Купалам, з яго сваякамі і блізкімі.

— Апошняя мая сустрэча з Купалам была яго юбілей ўзніку 1940 года. Прыехалі да яго Сяргей Гарадэцкі, Алесь Суркоў, Антанас Бенцлова, некалькі вечароў мы правалі разам у Янкі Купалы, і я жыў там у яго хатце. Былі там іншыя плямённіцы паэта — Ядвіга і Уладзіслава Раманоўскія, прыгожыя і падобныя на свайго дзядзьку. Вацлава не было, яна выйшла замуж...

Пра далейшыя падзеі новых вхурных гадоў расказвала ваша бабуля, жонка Янкі Купалы... Ваіна набліжалася да Мінска, як навальніца хмара, вельмі хутка. Паэт і яго родныя ледзьве паспелі выбегчы з хаты, як у двары ўпалі бомбы... Згарэлі рукапісы, каштоўныя лісты, унікальная бібліятэка Купалы, у ёй было да 20 тысяч тамоў. Якая то была бібліятэка! За сваё жыццё вялікі паэт Беларусі сабраў усё найкаштоўнейшае з выдатных паэтаў славянства.

Купала выязджаў з Мінска на машыне ў тым страшным віры і калатчы адступлення, калі ўжо і негаторыя шляхі былі адрэзаны, ён не мог заехаць у вёску, каб забраць з сабой маці і сястры.

Пасля расказвалі, што маці даў прытулак адзін добры старыня калгаса, ён перадаў, што можа быць суропа пакарэнні гітлерцамі за тое, але не збавіўся. Калі ж у чэрвені 1942 года трагічна абарвалася жыццё Янкі Купалы, у той жа дзень памерла і яго маці Вяніда Луцвіч. Вышам сэрца маці адчула — праз тры кіламетраў, праз вогненныя франты, — што не стала на свеце яе вялікага сына... Купалу было 60, а яго маці 80 гадоў...

— Ваша мама таксама была ў вёсцы і таксама засталася на акупіраванай тэрыторыі з маленькімі дзецьмі. Вы, мабыць, меншы?

— Ага, мой брат старэйшы за мяне на два гады. Бацька наш быў тады на фронце... Людзі з вёскі гаварылі Уладзіслава Францаўна, што ваша мама выперлена жаліва праследаванні, зведала голад і холад, бачыла гакуты і расстрэлы родных людзей, сама ледзь уратавалася і пудам выратавала дзяцей...

Пасля вайны ўпершыню я наведваў Мінск летам 1947 года. Мы прыехалі з паэтам Сцяпанам Крываніўцам на першы Купалаўскі чытанні і шлі ад вазкала да гарода пешшу... Усю дарогу прыгавалі нашы першыя сустрэчы з Купалам і цёткай Уладзія і тут, і ў Тбілісі, і ў мяне ў Харкаве, прыгавалі і прыгожыя плямённіцы паэта, і мой верш, і прыгожыя дзяўчыне з Беларусі... Сцяпан ведаў гэты верш...

Не баріся, дівча, не баріся,
Відчыні око хвіртку стару...

Мы думалі: ці ўсе жыцьё пасля страшнай сусветнай завяршў, што чатыры гады замятала і скародзіла свеце.

Мы ішлі ўжо не на вуліцы Кастрычніка, а па новым адрасе Купаліхі. Яна горка заплакала, успомніўшы незабыўнага Янку. Можна адным з першых між паэтаў было пытанне пра Вацлаву... Цётка Уладзія сказала нам, што тры тыдні таму назад Ваця памерла ў бальніцы. Цяжка захварэла на маню праследавання, не маглі яе сулакоці і выльчыць ні ласка і любоў родных, ні ўрачы. І пасля вайны ўсё ёй яўлялася нелюды-фашысты... «Яшчэ змалку Вацлава была дзяўчынай вельмі ж уражлівай душой», — гаварыла нам Уладзіслава Францаўна.

На твары Уладзіміра Петрачэнка боль і туга. Ён цяка пытаецца:

— Што гэта за хвароба — манія праследавання? Калі ласка, растлумачце мне...

— Усё не магла ваша мама прызвычацца да таго, што наўкоў яго родныя, харошыя людзі, усяго балася, жалівыя карціны мінулага сталі ў яе ў вачу... Цётка Уладзія казала, што яе вялі на расстрэл разам з людзьмі, і можа найстрашнейшая думка ў яе была: а што будзе з дзецьмі, калі загіне?.. Кінулася, колькі сілы мела бабегла ад натоўпу ў лясныя сховы. Пашчасціла ўратавацца ад звароў... А душы яны загубілі навек... Зноў наступае хвіліна маўчання.

— Я прадуў вам сабе, — раптам кажа Валодзька, — абраў і сабе шлях вайскоўца і застаўся ў арміі, памятаючы... пра долю маёй маці.

Я дастаў з палцы свой аднагомінік, у якім надрукаваны і той верш пра галінку барбарысу, надісаў:

«Дарагому Валодзьку Петрачэнку — амаль майму беларускаму сыну. З любоўю да ўсіх родных вялікага Янкі Купалы».

— Памятайце, дружа, сваю маму — светлую і адважную беларускую жанчыну, бо яна ў фашыстоўскім пекле ўратавала вас, малых сынкоў... Цяноў жыцця свайго ўберагла!.. І пайшоў ад мяне лейтэнант, варты нашчадак народнага паэта Янкі Купалы, пайшоў з тугою на маці.

Ды мы яшчэ з ім сустранемся. Бо мы здарніліся за гэты гадзіны сардэчнай гамоні...
...Вось такія, мой браце, бываюць сустрэчы на свеце. Яны абнаўляюць нам душу і пачуцці.

Пераклаў з украінскай М. ПІЛЬ.

ФІЛЬМ АБ ДЫН ЛЕНІНСКАЙ ГВ

МЯ РЭЖЫСЕРА Георгія Натансона добра вядома гледачам. Ён паставіў фільмы: «Усе застаецца людзям», «Палата», «Старэйшая сястра» і «Яшчэ раз пра чаранне», удастоены ў 1969 годзе Першага прызавана кінафестывалі ў Картахэне (Калумбія).

Па просьбе нарэспандэнта АДН Георгія Натансон расказаў аб сваёй рабоце над новым фільмам «Пасол Савецкага Саюза».

Кінааар, над якім мы зараз працуем, адносіцца да катэгорыі экранізацыі, але крыху адрозніваецца ад ужо прывычнага перакладу тэатральнай драматургіі на мову экрану. У дадзеным выпадку пэса Арыядны і Пятра Тур «Надзвычайны пасол», прысвечаная жыццю дыпламата ленынскай школы Аляксандра Калантай, паслужыла толькі асновай для напісання зусім новага твора — сцэнарыя мастацка-дакументальнага фільма.

Падзеі ў карціне адбываюцца ў перыяд другой сусветнай вайны, калі Аляксандра Калантай з гонарам выконвала адказнейшае даручэнне Радзімы — дэпамагала адстаўчы нейтралітэт Швецыі і, нарэшце, сціліць Фінляндцыю выйсці са стану вайны з Савецкім Саюзам. Яна змагла выйсці перамож-

цай у напружанай барацьбе «нерваў», змагла пераадолець усе хітрыкі буржуазнай дыпламатыі.

Наш фільм — толькі аб адным эпізодзе жыцця Калантай, але ў гэтым эпізодзе раскрываецца ўся яе напоўненая барацьбой дзейнасць рэвалюцыянера.

Аляксандра Калантай — рэальны прататып гераіні нашага будучага фільма «Пасол Савецкага Саюза» Алены Кальцовай. Хоць, вядома, Кальцова — вобраз у пэўнай меры збірны, які ўвабраў у сябе некаторыя рысы і іншых саратніц Леніна.

З юных гадоў Калантай выбрала цэлі, цярпівасць, поўны небяспекі і нягод шлях рэвалюцыянера-ленінца, барацьбіта за шчасце народа. Прыводзіла работу сярод рабочых саўдзіт і матросаў, прымала ўдзел у падрыхтоўцы Кастрычніцкай рэвалюцыі. Ёй суджана было стаць першай у свеце жанчынай-дыпламатам, членам урада.

Пасля перамогі рэвалюцыі Калантай прызначылі народным ка-

місарам дзяржаў, а і пэўнамоцным прадстаўніком вёшчай рэспублікі ў капіталістичных краінах — Нервегіі, Мекі, Нэршце, Швецыі. Накіры паслом у Швецыю было падковым. У перыяд змі Калантай добра пазнамацца з раўніцамі шведскай ацыялякратыі, сабралася авалодале калькімі мовамі, карысталася вагай і давер'ем. Вядома, Швецыі наўрад ці мог мерк што, выслаючы перад рэйцыяй Калантай навечна з кі прыме праз некалькі гадоў рух вяршыцельна граматы. Ней Аляксандра Міхайлаўна ла і дуіечам дыпламаты корпусу ў Стаггольме...

Важную ролю ў нашай ка адыгрывае гістарычная хр яка ахоплівае некалькі пер енных і ваенных гадоў, усе шаше многія грозныя падзеі вяжучыя кадры змагання з лі... І ўсе гэта пройдзе пер чыма гледача, як бы ўцягі

ДА НАШЫХ ЧЫТАЧОЎ

Неўзабаве «Літаратура і мастацтва» стане штотыднёвікам.

На 16 старонках штотыднёвіка наш чытач атрымае **УСЕБАКОВАЕ АСВЯТЛЕННЕ** развіцця **ЛІТАРАТУРЫ, ТЭАТРА, МУЗЫКІ, ВЫЯУЛЕНЧАГА МАСТАЦТВА, УСІХ ГАЛІН КУЛЬТУРНАГА ЖЫЦЦЯ САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ.**

Грамадскія праблемы, пытанні навукі, маралі, этыкі, будучы абмяркоўваць **ПІСЬМЕННІКІ, ЖУРНАЛІСТЫ, ДЗЕЯЧЫ МАСТАЦТВА, НАВУКІ, розных галін НАРОДНАЙ ГАСПАДАРКІ І КУЛЬТУРЫ!**

У штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» з'явіцца **НОВЫЯ АДДЕЛЫ, РУБРЫКІ, ЖАНРЫ** і будуць працягнуты ранейшыя, ужо вядомыя нашым чытачам.

НЕ ЗАБУДЗЬЦЕ ПАПІСАЦА НА ШТОТЫДНЁВІК «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА».

Пасілайце ў рэдакцыю вашы прапановы і пажаданні ў сувязі з выхадам штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва».

ПІСЬМЕННІКІ МАСТАКІ АРХІТЕКТАРЫ! ДЗЕЯЧЫ ТЭАТРА! РАБОТНІКІ КУЛЬТУРЫ! ЗАПРАШАЕМ ВАС ПРЫНЯЦЬ УДЗЕЛ У СТВАРЭННІ ШТОТЫДНЁВІКА.

МЫ, група работнікаў савецкага мастацтва, ляцім у Бельгію, затым — у Галандыю.

За імпанатарам унізе — зямля, у чырвоных фарбах восені, у шэрай дымцы.

Што я ведаю аб гэтай зямлі, аб яе народзе? Трыста гадоў маленькая краіна была пад гнётам Іспаніі. Яшчэ?.. Самабытная культура, цудоўны жываліс. Потым зямлю бельгіяцаў тапталі боты кайзераўскіх і гітлераўскіх галаварэзаў.

Але свабодалюбівы народ не схіліў галавы. Патрыёты стваралі атрады супраціўлення, партызанскі фронт.

Мы ў Бруселі. На яго плошчах і вуліцах расцяляем помнікі. Простыя і вельмі выразныя. Вакол — кветкі.

Аўтобус вязе нас па Бруселі. Усхваляваны голас гіды: «Мы на адной з самых прыгожых вуліц нашай сталіцы. Яна носіць імя Сталінаграда».

Памаўчаў і дадаў: «Гэта рускаму народу ад удзячных бельгіяцаў».

Нехта з нашых паправіў: «Рускаму і ўсяму савецкаму народу».

Гід ускінуў бровы. «Разумееш, я стары рускі эмігрант...»

І тут жа, стаў з натхненнем расказваць аб гісторыях савецкіх музыкантаў, якія пакарылі брусельцаў, аб савецкіх фільмах, якія месцамі не сыходзілі з экрану бельгіскай сталіцы. Называў імяны музыкантаў і акцёраў, называў фільмаў... А мне думалася: мы таксама ў сябе цэпла прымаем музыкантаў і акцёраў многіх краін свету і, калі гэта таленавітыя людзі, калі яны сумленна служылі чалавецтву, — шчыра захапляемся.

Гід, між іншым, працяваў: «Штаб НАТО»...

Нават уздрыгнула. Хоць даўно ведала, што гэты злавесны штаб пераехаў сюды з Францыі. Як ён выглядае? Будынік, нібы шэрыя шынялі, стаяць строем... Ні аднаго дрэва. А дрэва ж — гэта жыццё...

Пазней, у саборы Нонтр-Дам, я ўбачыла маленькі партрэт в'етнамца, а побач скрынкі для грошай і плакат, які заклінае да ахвяраванняў. Дзіўнае суседства: НАТО і прыхільнікі міру!

А вось яшчэ карцінка з натуры.

У музеях групы дзяцей сядзець проста на падлозе перад карцінамі вялікіх мастакоў, і слухаюць сваіх настаўнікаў, якія даюць ім тлумачэнні. Мне вельмі кранула гэтае своеасаблівае праяўленне любові да гісторыі радзімы, да яе мастацтва.

У Бельгіі штогод праводзіцца міжнародны музычны конкурс імя каралевы Лізаветы. На ім выконваюцца геніяльныя творы кампазітараў усіх часоў і нацый. І ў той жа час вуліцы стракачкі рэкламай фільм-сексаў, кафе-сексаў, балет-мадэрнаў, выставак абстрактнага мастацтва. Мы вымушаны глядзець пагнутыя палосы жалеза, кругі з іржавымі цвікамі, скурчаныя чалавечыя целы.

А вось і славуты фантан «Манікен Піс». Бронзавая скульптура хлопчыка, які пуснае струменьчык вады...

Гісторыя расказвае: у дзяцінства Брусель быў абнесены сцяной ад ворагаў. Хлопчык зайшоў уначы ў двор... І пачуў шлох за сценамі. Узяў трывогу. Вораг быў выяўлены і разбіты.

Цяпер хлопчык — любімец брусельцаў, яму прысвечаны вершы і песні.

У юбленныя дні стаяю адпачываць у нацыянальнай горада... Мы бачылі ў горадзе велізарны чорныя свастыкі з надпісамі «Амністыя». Яны заклінаюць дараванне ваенным злачынцам, апрадзіць фашызм.

Будзь жа пільны, хлопчык Піе!

Круг, Гент — старажытнейшыя гарады Бельгіі. Гароды-музеі. У іх захаваліся выдатныя архітэктурныя помнікі сярэднявеччя, сабраны рэдкае шэдэўры фламандскага мастацтва. У саборы Нонтр-Дам захоўваецца твор Мікеланджэла «Мадона з дзіцём», у саборы Сен-Бавон — «Лавіты генціл» алтар братоў Ван-Эйк. Калі сабора — помнік братам Ван-Эйк работні скульптара Вербанка. На белай каменнай лаўцы сядзяць два мастацкі, два навекі ганаровыя грамадзяне горада Гента. Успамінаецца, што ў 1908 годзе ў гэтым горадзе была сустрэча бельгіскага драматурга Метэрлінка і К. Станіслаўскага, які прыязджаў да драматурга ў час сваёй работы над «Сіняй птушкай».

Прыемна, што і ў нас ад гэтай сустрэчы застаўся помнік незвычайнай прыгажосці, фан-

тазі і яркасці — спектрыя птушка», які не са сцэны МХАТа вось гадоў, прыносячы асалоду і дарослым...

Мы — у горадзе Антверпен. Наш атыл калі п чыгуначнага вакзала праць — незвычайныя аховыя будынікі. Вокны лезнымі кратамі.

Турма? Манастыр? О, не! Тут працуюць шчыкі алмазаў. Калісія валодала вялікімі мі, вывозіла адтуль багаці, у тым ліку і Кюнга. Зараз ужо не тэма. Не ўсе граньлі юць работу.

За адзін дзень мы мчылі ў гэтым горадзе. Помнік герою Врбач. Ён нагадвае ўзняты стаменце насавыя час

жытных караблёў. І стыў, замахваючыся кіцю рукі, а ўнізе, з мента помніка, ляжы век.

Гід расказаў: «Калісьці, многа с назад, у вулі ракі жыў злы велікан Ан блзітасна тыраніў нае жыхароў. Просты юн перамог гіганта і, адс рукі, выкінуў у раку тым месцы вырас г вертэц».

А вось помнік Шлю Уленшпегелю — уважальнае воляналюбыва духу Фландрыі, горадцы яе народа.

Троці помнік — Канстанціна Мензе «Докер». Гэта нібы завяршэнне трылогіі аб лёсе народа, яго гераізме і яго мары.

Накроўваючыся ў Каралеўскі музей прыгожых мастацтваў, мы праходзілі па вуліцах багаці асабіноў і атэляў, шыкозных магазінаў, яркіх рэклам, бяскаснага патоку машын, а зусім побач белы вулчак «Святой дэвоты Марыі...» Тут цяма на савіці чырвоныя літары на дамах спаткання. Вокны былі адчынены. У кожным акне вітрыны пры чырвоным святле сядзелі жанчыны рознага ўзросту, розных нацыянальнасцей, але адной і той жа прафесіі...

На афішы тэатра — Мальер, «Танціф».

Цяля вуліцы і рамы ў Ротардаме стаяць як блізныя. З перапалянага цёмнага каменя з белым шырокімі падосамі каля акон. На дамах з верхняга паверхах да княжыя вясць вярочі. Лесцыні — настолькі вузкія, што мазло пранесці немагчыма: яе падмаюць і апускаюць па гэтых вярочках праз вокны.

Традыцыя — жанчыны Галандыі не працуюць. Яны, звычайна, мнагадзетныя. Іх лёс — займацца хатняй гаспадаркай, выхоўваць дзіцей Таму ў спецыяльных школах дзючынкам вучаць кулінарны, этыкету, акадэмію медыцынскай дапамогі ў сям'і. Гэта тлумачыцца і тым, што калі маладыя людзі жэняцца, іх тут жа аддзяляюць ад бацькоў.

Калі галандскай жанчыне па якіх-небудзь прычынах даводзіцца працаваць, яна ўтойвае гэта ад знаёмых, сяброў, нават ад маці, бо фант яе работы — жахлівае прыніжэнне для мужа, які не ў стане забяспечыць сям'ю. Падаган у такіх выпадках з сямі бранцаў трынаці: з авяда мужа, з авяда жонкі і трэці падаган — з агульнай сумы.

Гід растлумачыла: — У нас падаці бяруцца і за машыну, і за сабакі. За тэлефон плацяць 27 гульдэнаў, апрача таго, усе тэлефонныя размовы аплатаюцца асобна — па лічыльніку. У кватэрах ля тэлефонаў стаяць скрынкі для грошай за тэлефон, святло. Калі прыходзіць у дом сяброў і ім трэба названіць па тэлефоне, яны апускаюць у скрынку ўласную манету за размову...

Цікава гутары спынілася: мы пад'ехалі да музея жыўліку «Боймас фон Бойнген». Глядзім на карціну Бокса «Бадяга». Яна мае пану, за якую можна пабудоваць небаскроб. Тампературны экскурсавод узнімае руку ўгору і выпадкова закрывае карціну Завылі сэрны, збегліся ахоўнікі музея. Усе тлумачылася проста: зараз на Захадзе новая гангстэрская мода — выкрадаць з музеяў скарбы мастацтва.

Дарога вядзе ў Амстэрдам. Марсела паранейшаму расказвае. У прыватнай, пра тое, як тут штогод ушаноўваюць памяць загінутых у час вайны суайчыннікаў. 4-май жыхары

наровы грамадзян... На стале ў яго кабінце стаяць партрэты абодвух выратаваных.

Савецкіх воінаў Нільсан хавваў у асобныя магільні. Пасля вайны ён разам са сваім сынам стаў іх даглядаць. Ім дапамагалі галандскія патрыёты, у тым ліку Нел Фіс і Марсела. Неўзабаве з усіх месц Галандыі на гэтыя магільні сталі перавозіць астанкі загінутых савецкіх воінаў. Цяпер тут 864 магільні.

Ля магільні нас сустрэла Нільсан. Ён у чорным фракі, цыліндры. У руках — чырвоны сцяг.

Чырвоны сцяг ён паднімае на флажку. Мы стаім каля абе-ліска. На ім надпіс:

«СЛАВА ГЕРОЯМ».

Потым на рускай і галандскай мовах:

«Воінам Савецкай Арміі, якія загінулі ў барацьбе з нямецкімі захопнікамі, 1941—1945 г.»

Калі абеліска рускія барысты. Ля магільні высаджана 50 тысяч чырвоных ружоў і 150 тысяч чырвоных-белых цюльпанаў. Нільсан просіць:

— Раскажыце нам радзіме, што я да канца свайго жыцця буду даглядаць і захоўваць гэтыя дарэгія вам магільні. Яны дарэгія і галандскаму народу, таму што сваіх маладых людзей аддалі сваё жыццё за шчасце чалавека...

Чырвоныя ружы, чырвоныя і белыя цюльпаны...

Думаецца, прырода не дарма падказвае людзям, што чырвоны колер заўсёды быў і застаецца колерам жыцця, гаранія, натхнення.

І колерам барацьбы

— Кінапанарама (М), 22.45 — «Тэлеаб'ектыў на сельскай будоўлі». Комплекснае эксперыментальнае паказальнае будоўліцтва ў калісах і саўгасх рэспублікі. 23.10 — «Панарама навін». 23.20 — зімо-выя віды спорту. «Лыжы для ўсіх».

21 студзеня. 9.10 — тэлебацынае-школе. Віялогія. 10-ы клас. «Віясінтэз бялка». 9.40 — «Пісьмо...» у 1973 год. Кінанарыв. 10.05 — навіны (М). 10.15 — для школьнікаў. «Стартуе мужнасць» (М). 10.45 — «Хаць усё ведаць». Кіначасопе (М). 11.00 — тэлевізійны тэатр для дзяцей. С. Праобра-жэнскі. «Сапраўдны таварыш». Прэм'ера тэлевізійнага спектакля. Перадача з Харкава. 12.00 — навіны (М). 15.05 — праграма перадач. «Маскард». Мастацкі фільм. 17.05 — навіны (М). 17.15 — для школьнікаў. «Рэха». Тэлевізійны часопіс. 18.00 — «Да адванасці!» Гутарка начальніка аддзела крымінальнага вышуку Украіны І. Унутраныя спраў Мінгарвыканко-ма І. К. Пяткоўскага. 18.15 — да-чыны экран. «Дзе ты, Дзед Па-

чыне Гродна. 18.05 — для школь-нікаў. «Адгукіся, сын палка» (М). 18.30 — ленынскае ўніверсітэ-мільёнаў. Школа палітычнай сма-адукцыі. «Роля перыядычнага друку» (М). 19.00 — «Час». Ін-фармацыйная праграма (М). 19.30 — наліровае тэлебацынае. Чэмпі-ацтв СССР па хакеі. «Дынама» (Масква) — ЦСКА (М). У перапын-ках — «Навіны» (М). 21.45 — «Ле-нінскае астафета». «Рубяжы юбі-лейнага года». Перадача з Грод-на. 22.15 — «Неба нашага дзяцін-ства». Шырокаэкранны мастацкі фільм. 23.30 — для студэнтаў вучу. «Начартальная геаметрыя».

У РЕДАКЦЫЮ ГАЗЕТЫ «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Прашу перадаць праз Вашу газету маю сардэчнае падзяку ўсім слабам, таварышам, чы-тачам, арганізацыям і устано-вам, якія павышчалі мяне з пачіццямі годзе.

Мікола АУРАМЧЫК.

БЕЛАРУСКАЯ ДЗЯРЖАУНАЯ КАНСЕРВАТОРЫЯ імя А. В. ЛУНАЧАРСКАГА

АБ'ЯВЛЕННЕ КОНКУРС НА ЗАМАНІЦЬНЕ ВАКАНТНЫХ ПАСАД ЗАГАДЧЫНАУ НАФЕДРАМІ КАНЦЭРТМАЙСТАРСКАГА МАЙСТЭРСТВА І АРКЕСТРАВАГА ДЫРЫЖЫРАВАННЯ

Заявы і дакументы згодна з палажэннем аб конкурсах накіроў-ваць на імя рэктара па адрасе: г. Мінск, вул. Інтэрнацыяна-льная, 30.

Тэрмін падачы заяў — адзін месяц з дня апублікавання. Даведкі па тэлефоне: 22-49-42, 22-14-03, 22-96-71.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачу-ванне пісьменніку Яўгену Сцяпанавічу Рамановічу з прычыны гора, якое напаткала яго — смерці МАЦІ Волгі Казіміраўны.

Галоўны рэдактар **Л. Я. ПРОКША.**

Рэдакцыйная калегія: **З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАУ, А. Ц. БАЖКО** [намеснік галоўнага рэдактара], **Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОУ, А. С. ГРАЧАНІКАУ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАУ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЮ, М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.**

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: Мінск, вул. Захарова, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — санрацара — 33-44-04, аддзела літаратуры — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, аддзела ленага мастацтва, архітэктары і вытворчай астаці — 33-21-53, аддзела тэатра кіно і музыкі — 33-24-62, аддзела выяў-культуры — 33-22-04, аддзела інфармацыі — 33-44-04, выдавецтва — 6-25-19, Сухгалтэры — 6-25-87.

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

Індэкс 63856 Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. АТ 21948.

Уступіў у строй кінатэатр «Малі» на бульвары Шаўчэчні ў Мінску. У глядзельны зал — 360 месца. Кіна-тэатр абсталяваны шырокафарма-най і шырокаэкраннай апаратурай.

Па эскізе мастакоў А. Кішчанкі і Г. Гаркунова робіцца росніс фэа.

Гаты эдымак быў зроблены напі-радаці адрыцкія кінатэатра, налі мастакі занімавалі гэты росніс.

Фота Ул. КРУКА.

Аўторак, 20 студзеня 1970 года